

Верховний
Суд

Забезпечення правової визначеності та верховенства права: 5 років досвіду Великої Палати Верховного Суду

Лариса РОГАЧ

Голова Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду

Київ, Україна

Вимога єдиного застосування закону як складова забезпечення права на справедливий суд

Принцип юридичної визначеності є одним із фундаментальних аспектів верховенства права, який, серед іншого, гарантує певну стабільність у правових ситуаціях та сприяє довірі громадськості.

Засоби для подолання розбіжностей у судовій практиці національних судів:

- ✓ судова палата касаційного суду;
- ✓ об'єднана палата касаційного суду;
- ✓ Велика Палата Верховного Суду.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Велика Палата Верховного Суду є постійно діючим колегіальним органом Верховного Суду, до складу якого входить двадцять один суддя Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду

у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права;

переглядає за виключними обставинами судові рішення у випадках встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом.

Процесуальні механізми забезпечення єдності судової практики

Підстави для передачі справи на розгляд ВП ВС:

- 1 – різна практика касаційних судів у складі Верховного Суду;
- 2 – єдина практика, однак наявна потреба у відступі;
- 3 – виключна правова проблема.

Підстави для відступу від існуючого правового висновку:

- ✓ розбіжності в судовій практиці – неоднакове застосування судами певної норми права (непередбачуваність);
- ✓ неефективність, неясність, незбалансованість, помилковість позиції (несправедливий результат вирішення спору);
- ✓ очевидна застарілість правового висновку внаслідок розвитку в певній сфері суспільних відносин або їх правовому регулюванні.

Враховання правових висновків Великої Палати Верховного Суду як елемент забезпечення єдності судової практики

Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права (*Закон України «Про судоустрій і статус суддів»*).

Вертикальна дія:

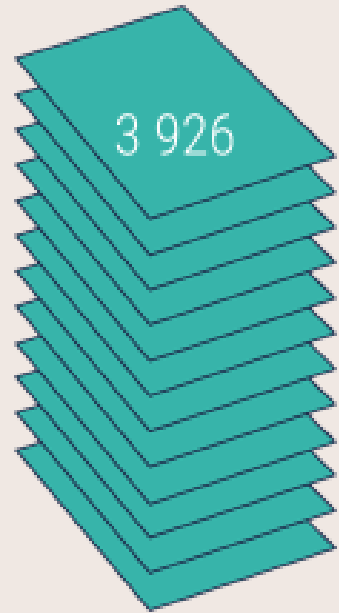
враховання правового висновку Верховного Суду іншими судами (забезпечення єдності в межах судової системи).

Горизонтальна дія:

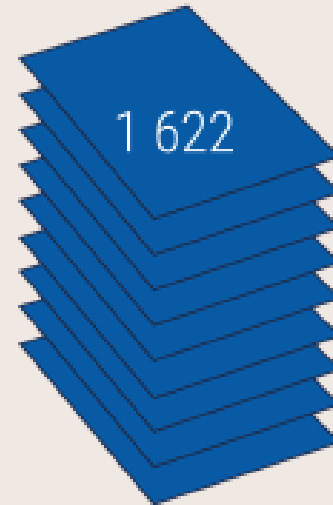
враховання правового висновку всередині Верховного Суду (забезпечення єдності в межах самого Верховного Суду).

Надійшло процесуальних звернень до Великої Палати Верховного Суду (за весь час):

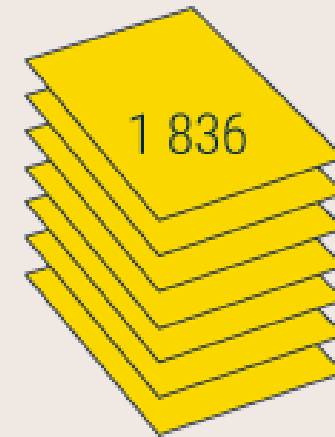
Усього: 7 384

(53%)
у касаційному порядку

(22%)
в апеляційному порядку

(25%)
інші (скарги за рішенням ВРП,
заяви за виключними обставинами
тощо)

Відступ від правових позицій

Велика Палата Верховного Суду здійснила відступ від правових позицій:

- ✓ ВСУ – **80** разів;
- ✓ касаційних судів у складі ВС – **59** разів;
- ✓ ВП ВС – **26** разів.

Завдання Великої Палати Верховного Суду

Завданням ВП ВС є перш за все **формування та забезпечення єдності правозастосовчої практики**, а не неодноразове дублювання власних правових позицій лише через наявність іншої точки зору щодо тлумачення одних і тих самих норм права.

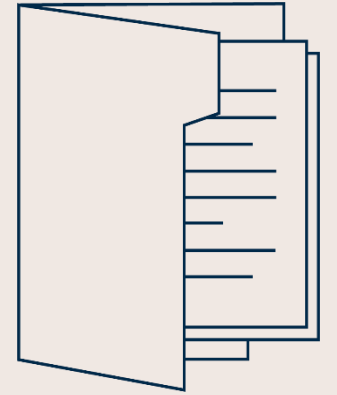
ВП ВС здійснює оцінку наявності чи відсутності підстав для передачі справи на її розгляд ще на етапі прийняття справи і саме крізь призму вмотивованості необхідності такого відступу.

Необхідність відступу від попереднього правового висновку має супроводжуватися **належним обґрунтуванням** касаційними судами мотивів для відступу

Виключна правова проблема

як спосіб забезпечення однакового застосування норм права

За час роботи до Великої Палати ВС надійшло **358** справ із виключною правовою проблемою.

Розгляд Великою Палатою справ, пов'язаних із виключною правовою проблемою, гарантує забезпечення єдності судової практики.

Ключові рішення Великої Палати Верховного Суду

Велика Палата ВС ухвалила важливу постанову, яка стосується відшкодування державою моральної шкоди, завданої особі через смерть матері, що настала внаслідок терористичного акту на непідконтрольній Україні території під час проведення АТО.

У цій справі ВП ВС зробила ґрунтовні висновки **щодо позитивних та негативних обов'язків держави за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод** та зазначила, що стягнення з України відшкодування будь-якої шкоди можливе за умови, що суд установив протиправність діяння саме нашої держави.

(Постанова ВП ВС від 12 травня 2022 року у справі № 635/6172/17)

Забезпечення верховенства права

Зразкова справа щодо видачі паспортів у формі книжечки, розглянута ВП ВС, – приклад безпосереднього застосування принципу верховенства права. Своїм рішенням Верховний Суд захистив порушене право, зняв суспільну напругу та створив підґрунтя для судів нижчих ланок у вирішенні спорів цієї категорії.

Позитивний приклад застосування доктрини «судового активізму» та усунення негативних проявів «застарілого» законодавства

Розглядаючи **справу про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню**, ВП ВС дійшла висновку, що загальний строк для звернення до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису становить три роки незалежно від суб'єктного складу сторін правовідносин, а якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено іншу позовну давність, виконавчий напис видається в межах цього строку.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!